

Villaksen – en kamp om næringsinteresser

Over år har det festet seg en oppfatning av at den atlantiske villaksen er truet, og at sjølaksefisket og oppdrett er de store trusselfaktorene. Det er ikke riktig. Det er også en utbredt oppfatning av at "kampen for villaksen" har en ideell hensikt, nemlig vern av en truet art. Det er heller ikke riktig. Hvem står bak, hvorfor, og hvilke konsekvenser har dette? Det kan du lese om på disse nettsidene.

Villaksfisket i elvene gir et viktig bidrag til turisme, friluftsliv og inntekt for grunneierne. I 1830 kom de første engelskmennene til Norge for å fiske laks, og i dag deltar rundt 100.000 mennesker i laksefisket hvert år. "Kampen om villaksen" er i første rekke satt i gang av disse interessene. "Kampen" handler egentlig om hvem som skal få fiske og drive næring basert på den atlantiske villaksen. Så langt er det sportsfiskerne og elveeierne som har vunnet fram, og mest på bekostning av sjølaksefiskerne, men også oppdrettsnæringen som har møtt stengte fjorder og redusert vekst.

Mål: Mer fiske i elv

Gjennom allianser med sentralt plasserte personer i norsk forvaltning og samfunnsliv har villakseinteressene klart å sterkt redusere sjølaksefisket for å kunne ta ut mer laks i elvene. Med seg på laget har de byråkrater, forskere og politikere som har jobbet målrettet siden 1980-tallet for å parkere konkurrerende næringer - under dekke av at "kampen" har hatt et edelt miljømotiv, nemlig vern av villaksen. Med andre ord et bestillingsverk i regi av én særinteresse, godt hjulpet av folk i ledende posisjoner som er glad i sportsfiske som fritidsaktivitet og rekreasjon.

Kampen og begeistringen i elvene

Villaksinteressenes sanne ansikt kommer tydeligst til syne hver tidligsommer når fiskesesongen i elvene starter. Det jubles over å kunne ta opp mest mulig villaks, og helst etter at den største ruggen har tapt sin døds kamp etter tre kvarter på kroken. Avisene fører laksebørser over fangstene og direkte sendt tv fra elvebredden gir den beste gratisreklame elveeierne kan få for neste sesong. "Fang og slipp" trekkes fram som en miljøsnill måte å utøve sporten på, men god fiskevelferd er det ikke, og for laksen kan stress og sår etter behandlingen være dødelig selv om den slippes ut igjen.

Det skrikende paradokset er at mens villaksen svømmer opp elva for å gyte og slik bringe arten videre, gjør fiskerne det de kan for å fange nettopp denne fisken. Den samme fisken som er nær fredet i sjø.

Hva er problemet?

Ingen vil laksefisket i elvene til livs. Laksefisket er en tradisjonsrik næring som skal kunne basere seg på høsting av naturens overskudd. Tilreisende sportsfiskere fra Norge og utlandet betaler store summer for å få fiske på villaksen. Men det er langt viktigere enn disse næringsinteressene at villaksen forvaltes til beste for villaksen, det vil si miljømessig bærekraftig. Det kan bare gjøres om man har god nok kunnskap om laksebestandene. Det har ikke forvaltningen i dag. I motsetning til all annen forvaltning av kommersielle fiskebestander i Norge, baserer vurderingen av villaksbestandene seg på fangsttall. Det viktigste datagrunnlaget for vitenskapelig vurdering av bestanden kommer altså fra sportsfiskerne og elveeierne selv.

En lakseforvaltning styrt av særinteresser er ikke en forvaltning til beste for villaksen.

Villaksen er ikke en truet art

Den atlantiske villaksen som art er ikke truet. Norge har rett nok mistet over 40 villaksstammer og enkelte elver har svake bestander. Til tross for både et tradisjonsrikt sjølaksefiske og 40 år med lakseoppdrett er det i Norge villaksen klarer seg best i hele dens utbredelsesområde i Nord-Atlanteren. Tapene av laksestammer skyldes faktorer som kraftreguleringer i elvene, lakseparasitten *Gyrodactylus salaris*, forsurening og fysiske inngrep i elvene.

En mangeårig prosess til fordel for sportsfisket i elv

Etableringen av trusselbildet mot villaksen har vært mulig fordi sentrale politikere, byråkrater og forskere har hatt ønske om å fase ut alt fiske av villaks i sjø til fordel for fiske i elvene. Over år har det vært flere milepæler som i sum har ledet fram til dagens situasjon.

- 1983: Den internasjonale laksekonvensjonen NASCO (Den nordatlantiske laksevernorganisasjonen) forbyr laksefiske i internasjonale farvann og fastsetter kvoter for fiske ved Færøyene og Grønland.
- 1986: Miljøverndepartementet overtar forvaltningsansvaret for villaksen.
- 1989: Drivgarnsfisket i sjø blir forbudt.
- 1992: Dagens lakselov (lov om laks- og innlandsfisk) freder laksen og slår fast at laksefiske skal kun foregå "når bestandene er sterke nok til å tåle det"

[Lov om laks- og innlandsfisk](#)

- 1997: Kroggarn blir forbudt i Norge med unntak av Finnmark.
- 1999: NOU: 9:1999 «Til laks åt alle kan ingen gjera.
<http://www.regjeringen.no/Rpub/NOU/19991999/009/PDFA/NOU19991999009000DDDPDFA.pdf>
- 2007: St.prp: 32 «Vern om villaksen og ferdigstilling av nasjonale laksevasdrag og nasjonale laksefjorder kommer, med påfølgende Stortingsmelding.

Myter og sannheter om lakseforvaltningen

Myte:	Fakta:
Den atlantiske villaksen er en truet art	Den atlantiske villaksen er som art ikke truet. En del lakseførende vassdrag har svake bestander. Omlag 40 laksestammer i Norge er tapt på grunn av kraftutbygging i elvene, gyro, sur nedbør og fysiske inngrep i elvene
Den nordatlantiske laksevernorganisasjonen NASCO er en fri og uavhengig organisasjon som baserer råd på vitenskapelig grunnlag	Siden 2000 har to nordmenn ledet den nordøstatlantiske kommisjonen i NASCO: Steinar Hermansen i Miljøverndepartementet, og Raoul Bierach, Miljødirektoratet. Med andre ord personer som er tilsatt av den norske staten for å forvalte villaksen skal gjennom NASCO gi råd til seg selv.

<p>Fiske etter laks i elv tillates kun når bestanden kan tåle det</p>	<p>Miljødirektoratet (tidl. DN) anslår store mørketall pga urapportert fangst. For 2010 ble det estimert at 30% (275 tonn) av fangstene aldri ble rapportert. Miljødirektoratet tillater også fiske etter laks i elver der bestanden er kategorisert som "tapt". Fangsstatistikk for laksefiske</p>
<p>Statens naturoppsyn sørger for uavhengig tilsyn av villaksenæringen</p>	<p>Oppsynet blir delvis ivaretatt av grunneiere, rettighetshavere og lokale jeger- og fiskerforeninger. Lakseoppsynet i regi av SNO er i all hovedsak rettet mot fiske i sjøen (innsigsområder, fjordområder og elvemunninger), selv om det også blir foretatt enkelte kontroller i elvene. Disse skjer ofte etter tips fra publikum eller som konkret oppfølging av mulige ulovlige forhold, og kommer også ofte utenfor den ordinære fiskesesongen i elvene.</p>
<p>Privat forvaltning av rettighetshavere i elv fører til en bedre forvaltning av villaksebestandene.</p>	<p>I elver hvor grunneiere har innført tvungen organisering og fatter flertallsvedtak, får elveeierlagene sette egne fiskeregler. Dette blir bukken som passer havresekken. Hva slags kompetanse innehar grunneiere i elv som Miljøforvaltningen ikke har? Har "Fang og slipp" og "bag limit" effekt?, eller er tiltakene innført for å "kompensere" for strenge reguleringer i sjø.</p>
<p>Det er blitt innført strenge reguleringer i sjølaksefiske for å oppnå en bedre situasjon for villaksen.</p>	<p>Miljøverndepartementet har siden overtakelsen av forvaltningsansvaret for villaksen, mere enn halvert fisketiden i sjø. I flere regioner er det kun få dagers fiske i sjø, mens det åpnes for et utstrakt fiske i elv. Situasjonen har ikke blitt bedre for villaksen.</p>
<p>Norges jeger - og fiskeforbund(NJFF) kjemper en rettferdig demokratisk kamp for sine medlemmers adgang til villakseressursen.</p>	<p>NJFF har i flere tiår bedrevet en uredelig kamp for å fjerne alt fiske etter laks i sjø. Den mørkeste tiden i forbundets historie, sett fra sjølaksefiskeræringen, var under ledelse av Børre Pettersen.</p>
<p>Villakseforskningen er nøytral og objektiv.</p>	<p>Enkeltforskere i Norsk institutt for naturforskning (NINA) har ikke opptrådt legitimt i henhold til sin arbeidsinstruks. NINA sine «lakseforskere» som deltar som faglige rådgivere i nasjonale arbeidsgrupper skal opptre objektivt. Men ingen «regel uten unntak» - og det beviser Sportsfiskeprofessor Øystein Aas, NINA. I 2007 kritiserte Aas Norges Bondelags hørings svar i forbindelse med regulering av laksefiske i sjø, og samtidig driver utleie av laksevald(Gaula), kan ikke forenes med objektiv og god forskning. Øystein Aas var sekretær i arbeidet med NOU 9:1999. Jobbet i statens nærings- og distriktsutviklingsfond. Sitter i Norges forskningsråd som sekretær.</p>

<p>Fylkesmennene sine fiskeforvaltere er kun opptatt av å følge opp de politiske retningslinjene som blir gitt.</p>	<p>Dagens lakselov/1992 (lov om laks- og innlandsfisk) kan ikke misforståes : <i>Villaksen skal forvaltes til det beste for rettighetshavere og brukere</i>. Fiskeforvaltere som etterspør politisk handling, kan oppfattes å ha en «agenda» (se vedlegg). I flere regioner har Fylkesmennene favorisert elvefiske fremfor sjøfiske. Fylkesmennene ble fratatt forvaltningansvaret for elv i (2010)</p>
<p>Forvaltningen mente i 2007 at det var behov for strenge reguleringer. Byrden skulle fordeles likt mellom sjø og elv. NINAs NOTAT- 7.okt. 2008 «Hvor god var egentlig sesongen 2008» Se side 1 under hovedkonklusjoner pkt. 5. NINAs NOTAT- 7.okt. 2008 «Hvor god var egentlig sesongen 2008»</p>	<p>Statusrapport Vitenskaplig råd for lakseforvaltning nr. 5 viser på side 24 hva som skjedde. Laksen ble fordelt til elv. Status for norske laksebestander i 2013</p>
<p>Havbruksnæringen må ta mye av skylden for de strenge reguleringene i sjølaksefiske.</p>	<p>Et normalt sjølaksefiske ville redusere interaksjoner mellom vill og rømt laks. Hvorfor regulere sjølaksefiske strengt om ønsket er mindre rømt oppdrettslaks i elvene? I mangel på kunnskap velger Miljøforvaltningen å legge skylden på Havbruksnæringen for sviktende villaksebestander.</p>
<p>Miljøverndepartementet tufter sin villakseforvaltning på nøytrale og objektive anbefalinger.</p>	<p>Miljøverndepartementet hyrer inn daglig leder i Norske lakseelver for å utarbeide ferdigstilling av nasjonale laksevasdrag og nasjonale laksefjorder. Hvilken kompetanse manglet MD i dette arbeidet? Hva med St.prp. 32 «Vern om villaksen»? Fakta er at Norske lakseelver bruker proposisjonen som «fasit» på at villaksen skal fanges i elv. NASCO sine anbefalinger er Miljøverndepartementets anbefalinger.</p>